

Explanatio sancti Thome

Substantia non contraxit peccatum originale. et ideo non fuerit beatorum illius statuti. *Gen. 2.* In quacunque die comedetis ex eo morte morietis. Sed propter voluntate morte assumptis. *Job. 10.* Nemo tollit a me animam meam. Ideo dicitur quod oblatus est. *1. Cor. 5.* Oblatus est quia ipse voluit. *1. Pet. 3.* Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Secundo dicitur quia mors nostra est effectus peccati. *Ro. 6.* Stipendium peccati mors est. Sed mors Christi est destructiva peccati. Ideo dicitur. Ad multos exhaurenda peccata. id est remouenda. Nec dicitur omnibus. quia mors Christi non sufficiens pro omnibus non tamen habet efficaciam nisi quantum ad saluandos. Non est omnia subiicitur ei per fidem et bona opera. **Quantum ad secundum dicitur.** Secundo autem sine peccato. De secundo aduentu dicitur duo. Primo ponit differentiam eius ad primum. quia secundus erit sine peccato. in primo enim et si peccatum non habuerit tamen venit in similitudinem carnis peccati. *Ro. 8.* Item in primo factus est hostia pro peccato. *2. Cor. 5.* Eum qui peccatorum non nouerat pro nobis peccatum fecit. In secundo vero ista non erunt. ideo dicitur quod apparebit sine peccato. Secundo ponit illud quod est proprium secundo aduentu. quod non apparebit ut iudicetur sed ut iudicet remunerans pro meritis. Unde dicitur quod apparebit. Et quidem licet omnibus etiam his qui eum pupugerunt secundum carnem. tamen in diuinitate tamen solus electis expectantibus eum per fidem in salutem eorum. *1. Cor. 30.* Beati omnes qui expectant eum. *Phil. 3.* Saluatoris expectamus dominum Iesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostre: conformatum corpori claritatis sue

Capitulum decimum.

Quia enim habens lex futurorum bonorum non ipsam ymaginem rerum per singulos annos eisdem ipsis hostiis quas offerunt indefinenter nunquam potest accedentes perfectos facere. Alioquin cessassent offerri: ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati cultores semel muniti: sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit. Impossibile enim est sanguinem thaurorum et hyrcorum auferre peccata. Ideo ingrediens mundum dicit. Hostiam et oblationem noluisti: corpus autem aprasti mihi. Holocaustomata et pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi. Ecce venio. In capite libri scriptum est de me: ut faciam deus voluntatem tuam. Superius dicens: quia hostias et oblationes et holocaustomata et pro peccato noluisti. nec placita sunt tibi quae secundum legem offeruntur tunc dixi. ecce venio: ut faciam deus voluntatem tuam. aufert primum ut sequens statuatur. In qua voluntate sanctificati sumus pro oblatione corporis Christi Iesu semel. Et omnes quidem sacerdotes presto est quotidie ministrans et easdem sepe offerens hostias que non possunt auferre peccata. Hic autem ymaginem pro peccatis offerens hostiam in sempiternum sedet in dextera dei: decetero expectans donec ponant inimici eius scabellum pedum eius:

Una enim oblatio consummavit in sempiternum sanctificatos. Contestatur autem nos et spiritus sanctus. Postquam enim dixit. Hoc autem testamentum quod testabor ad illos post dies illos dicit dominus. dabo leges meas in cordibus eorum: et in mentibus eorum superscribam eas. et peccatorum et iniquitatum eorum iam non recordabor amplius. Ubi autem horum remissio: iam non est oblatio pro peccato.

Supra apostolus consideratis hijs que agunt in utroque testamento ostendit preminentiam noui testamenti ad veterem: hic probat unum quod supponit. scilicet quod veterem non poterat mutare peccata. et hoc est vltimum illorum quinque que premittuntur de Christo. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit defectum veteris testamenti circa abolitionem culpe. Secundo vero ex hoc comparat sacerdotem noui testamenti ad sacerdotem veteris testamenti ibi. Omnis quidem sacerdos etc. Item primum in duas. Primo enim proponit quod intendit. Secundo probat per auctoritatem scripture ibi. Ideo ingrediens mundum etc. Item prima in duas. Primo enim proponit intentionem suam. Secundo probat ibi. Alioquin cessassent etc. Circa primum sciendum est quod apostolus ex conditione et ritu veteris legis concludit ipsum defectum. Per peccatum autem fit preuatio futurorum bonorum. et ideo quasi illud peccatum pertinet ad bona futura. scilicet celestia. ad illa bona se habet lex veteris sicut umbra ad corpus. scilicet noua lex sicut ymago umbra autem et ymago quantum ad hoc conueniunt quod utriusque representat. Sed umbra in comuni. ymago vero in particulari et quantum ad naturam indiuidui et in speciali. Sic etiam noua lex quantum ad bona futura representat. Primo quod in verbis noui testamenti fit expressa mentio de bonis futuris et promissio non autem in veteri: sed tamen de carnalibus. Secundo quod virtus noui testamenti consistit in charitate que est plenitudo legis. Et ista charitas licet sit imperfecta ratione fidelium in heretis: tamen est similis charitati patrie. Unde noua lex dicitur lex amoris. Et ideo dicitur ymago. quia habet similitudinem expressam bonorum futurorum: sed lex veteris illa res presentat per quedam carnalia et valde a remotis. Et ideo dicitur umbra. *Col. 2.* Due sunt ymbræ futurorum. Dec est ergo conditio veteris testamenti: quod habet ymbram futurorum non ream ymaginem. Ritus autem erat quod per singulos annos offerbant in festo expiationis easdem hostias. scilicet cer sanguinem hyrcorum et thaurorum pro eodem. scilicet pro peccato sicut patet. *Leuit. 23.* Et his duobus concludit intentum scilicet quod lex habens ymbram futurorum bonorum non rerum ymaginem non potest facere perfectos accedentes. scilicet pontifices eisdem hostiis quas offerunt per singulos annos. *super 7.* Memine ad perfectum adduxit lex. Sed ista perfectio reseruat noue legi que consistit in charitate que est virtutum perfectionis. *Col. 2.* Ideo dicitur. *Mat. 9.* Note ergo perfecti. **Deinde enim dicit.** Alioquin cessassent etc. Probat ex duobus intentum. et primo ex ritu. Secundo ex conditione oblatorum ibi. Impossibile est etc. Ad probandum autem quod lex non mundabat perfecte assumit uocem. Primum est quod in ipsa fiebat frequens reiteratio earundem hostiarum et est ratio talis. Cultores si fuissent per easdem hostias se uel mundati. quia non haberent ultra conscientiam peccati: cessassent offerre. Et si non cessassent: offerre indigerent. Hunc autem non cessabat. quod ut dictum est per singulos annos easdem hostias offerbant. Quia ergo non cessabat idem semper offerre signum est quod non mundabat. *Mat. 9.* Non est opus ualentibus medicis sed male habentibus. *Es. 53.* quia possit dici quod ratio non est efficacis. Possit enim dici quod mundabat illa oblatio

in epistolam ad Hebreos X

a preteritis nō a futuris. et ideo q̄ frequenter peccabant oportebat frequenter iterari oblationē. **R**ūdeo dicē dūz est q̄ modus loquēdi apli hoc excludit. q̄ cū peccatū sit quoddā spirituale qd̄ oppōit celesti oportet illū p̄ quod mundat̄ peccatū eē spūale et celeste. et p̄ p̄sequēs habere virtutē p̄petuā. **I**n supra loquēs d̄ virtute sacrificij xpi attribuit ei virtutē p̄petuā dicēs: **E**terna redēptiōe in uēta. **Q**uāt̄ habet virtutē p̄petuā sufficit ad cōmittēda et cōmissa. et ideo non oportet ip̄m ampli⁹ iterari. **I**n xps vna oblatiōe mūdauit in eternū scificatos sicut dicit infra **I**tē p̄tra hoc qd̄ h̄ dicit q̄ nō iteret q̄ nos quotidie offerimus. **R**ūdeo dicēdū est q̄ nō offerim⁹ aliā q̄ illā quaz xps obtulit p̄ nobis. scz sanguinē suū. **I**n nō est alia oblatiō sed est commemoratio illi⁹ hostie quā xps obtulit. **M**ar. 26. **H**oc facite in meā cōmēmoratiōe. **S**ecundū qd̄ p̄mittit est. q̄ in veteri testamēto fiebat cōmēmoratio p̄ singulos annos de peccatis suis et ppli. **E**rgo nō erat abolita. **I**n dicit q̄ in ip̄s sit cōmēmoratio et. qd̄ verū est. **I**n generali enī fiebat mētio de peccat. scz q̄ erat cōfessus peccati. sed in speciali fit mētio in nouo **I**ac. 5. **C**ōfitemi alterutq̄ peccata v̄ra. **D**einde cū dicit. **I**mpossibile est enī et. **P**robat idē ex cōditione oblatōz. **S**olēmus enī qd̄ erat inf̄ ip̄s erat oblatiō h̄yrcōz et vitulorū q̄ fiebat in die expiatiōis. **E**t cū ista esset qd̄ā rēp̄sentatio obfcura et ip̄fecta celestij sicut v̄mbra impossibile est sanguine istoz auferri peccata. **Q**d̄ v̄z est p̄p̄ria virtute **S**z si alicui d̄mittēbāt. hoc erat virtute sanguis xpi q̄ illo p̄gurabat **I**ere. 11. **N**unq̄d̄ carnes sancte auferent a te malicias tuas in quibus gl̄ata es? **Q**uasi dicit. **N**on **D**einde cū dicit. **I**do ingredies mūdū et. **I**nducit auctoritate scripture. et circa hoc facit duo. **P**rimo enī pōit eam. **S**ecundo expōit eā ibi **S**uperi⁹ dicēs et. **I**sta auctoritas pōit diuidi in duas fm̄ glo. q̄ p̄mo agit de incarnatione xpi p̄figurata i legalib⁹. **S**ecundo de passiōe xpi ibi **T**ūc dixi et. **T**amen fm̄ intētiōe apli pōt alit̄ dici q̄ p̄mo agit illd̄ qd̄ p̄tinet ad reprobatiōē veteris testamēti. **S**ecundo illd̄ qd̄ p̄tinet ad acceptiōē noui testamēti ibi. **T**ūc dixi et. **I**sta aut̄ auctoritas ouenit xpo fm̄ q̄ igre dicit in mūdū. **D**ic̄ q̄ illa nō poterāt auferre peccata. iō filius dei ingredies in mūdū et. **C**ōtra. q̄ dicit **I**obā. 1. **I**n mūdō erat. **R**ūdeo dicēdū est q̄ v̄z est q̄ erat in mūdō quasi regēs totū in q̄ntū dicit eē in oib⁹ p̄ essentia p̄sentia et potētia. sed est extra mūdū. q̄ a mūdō nō cōsp̄ndit̄ sed habet bonitātē separatā a toto mūdō a quo causat̄ bonitas v̄nueri. **S**z p̄p̄ nos fact⁹ ē hūmāe nature suppositū dicit̄ ingred̄ in mūdū p̄p̄ ei⁹ assūptiōz sicut supra. 1. **C**ū itēz̄ introducit p̄mogētiū in orbē terre et. **I**ngredies q̄ in mūdū dicit. **S**z qd̄ dicit. **H**ostia et oblationē noluit. **P**onit aut̄ quatuor q̄ erāt in veteri testamēto. q̄ sacrificiū aut erat de inalatis. puta pane vel thure et tūc dicebat oblatiō. **U**l de alatis et tūc v̄l ad placandū deum et dicit̄ holocaustum qd̄ erat dignissimum q̄ totū cōburebatur et cedebat in honorē dei **B**ut erat p̄ emundatiōe peccati. et dicit̄ sacrificiū p̄ peccato. **E**t istd̄ habebat duplicē p̄tē. q̄ vna ps cōburebat in altari. altera cedebat in vsū ministroz. **B**ut erat. p̄ beneficij dei et istud̄ mun⁹ dignū. q̄ tūc tertia ps cōburebat et dabat̄ ministris vna alta offerētib⁹. **E**t istud̄ dicit̄ sacrificiū pacis coz. **I**stis obibus in nouo testamēto r̄idet oblatiō cozis xpi q̄ p̄ cozp⁹ xpi placat⁹ ē de⁹. i. i. oblatiōe ip̄i in cruce **R**o. 5. **C**ū inimici essemus recōciliati sumus deo p̄ mortē filij eius. **I**tē p̄ ip̄m ablatū est peccatū. 1. **P**e. 3. **C**hristus semel p̄ peccatis nostris mortu⁹ est. **I**tē p̄ ip̄s introducimur in bona eterna et p̄meremur beneficia dei. **D**icit ergo hostiā. scz sacrificiū et oblationē noluit. **E**t int̄ ponit post. **C**orpus aut̄ aptasti mihi. i. aptū fecisti inuola

tionē. **E**t hoc q̄ntū ad duo. **P**rimo q̄ fuit purissimū v̄t de leret omne peccatū **E**xod. 12. **E**rit agnus absq̄ macula. **I**tē q̄ fuit passibile v̄t posset imolari **R**o. 8. **M**isit deus filij suū in similitudinē carnis peccati. **I**stud̄ aut̄ corpus est vera hostia et vera oblatiō **E**p̄he. 5. **T**radidit semetip̄m p̄ nob̄ oblationē et hostiā deo in odorez suauitatis. **H**olocausta et p̄ peccato nō tibi placuerūt. **M**ar. 2. **P**lacere q̄ velle. q̄ illa placēt q̄ in se habēt aliqd̄ v̄t ea velt mus. **S**olum⁹ aut̄ aliqd̄ aliq̄ nō p̄p̄ se sed p̄p̄ aliud. **Q**uia q̄ holocausta digniora erant de quibus in dicit q̄ nō placuerūt: q̄ multominus alia. **S**ed contra. q̄ **L**eu. 1. dicit q̄ adolebit ea sacerdos sup̄ altare in holocaustis et suauē odore d̄no. **P**etereca si noluit ea: quare p̄cepit hec sibi offerri? **R**ūdeo dicēdū est q̄ hoc qd̄ de⁹ dicit il la nolle potest duplicit̄ intelligi. **A**no modo q̄ non vult ea p̄ tpe isto in quo adueniēte veritate cessat v̄mbra. v̄z de modo peccaret q̄ ea offerret. **A**lio mō q̄ nō vult ea p̄pter peccatū offerētū **E**sa. 1. **M**anus enī v̄re sanguine plene sunt. **T**ertia responsio t̄ quā apls̄ intēdit est. q̄ ista nū q̄ fm̄ se placuerūt deo nec accepta fuerunt. sed p̄p̄ duo dicuntur accepta. **P**rimo q̄ erāt figura xpi cuius passio deo accepta fuit. **S**ed enī delectabat in occisione animalium sed in fide passionis eius. **O**mnia enī in figura cōtinēgebāt illis. 1. coz. 10. **S**ecundo v̄t nos ab ydolatria reuocaret p̄ ista sacrificia. v̄t in p̄ma legis datiōe nulla sit mentio de sacrificijs: sed t̄m̄ postq̄ fecerūt vitulū. **E**nde **I**ere. 7. **N**ō sum locut⁹ cū patrib⁹ v̄ris et nō p̄cepi eis in die qua eduxi eos de terra egypti de verbo holocausto r̄ v̄t victimarū. **D**einde enī dicit. **T**ūc dixi et. **P**rosequit̄ de approbatiōe noui testamēti. et fm̄ glo. sic legit̄ **T**ūc scz quādo aptasti cozp⁹ mihi. scz in concepiōe dixi id ē venire p̄posui. scz ad passiōē. 1. **I**o. 5. **H**ic est q̄ v̄it p̄ aquā et sanguinē iesus xps. **T**el meli⁹ est q̄ refert̄ ad aduentū in mūdū sic. **T**ūc. scz q̄n̄ holocausta nō placuerunt tibi dixi venio p̄ incarnationē **I**ob. 16. **E**xiui a p̄te et veni in mundum. **E**t hoc v̄t offerā me ad passiōē. **E**t ideo dicit **E**cce. **S**ed nunq̄d̄ istud̄ sacrificiū erit acceptū **C**erte sic quia in capite libri scriptū est de me. **I**te liber est xps fm̄ humanā naturā in quo scripta sunt oīa necessaria homini ad salutē **E**sa. 8. **S**ume tibi librum grandē **C**aput aut̄ xpi est de⁹. 1. coz. 11. **I**n capite q̄ libri. id ē in ordinatione dei q̄ est caput xpi q̄ est liber: scriptū est q̄ filius dei incarnari deberet et mori. **T**el liber id est p̄salterij cuius p̄mus psalm⁹ est de xpo. **U**l melius liber vite q̄ nihil aliud est q̄ noticia quā de⁹ habet de p̄destinatione sanctorū q̄ saluant̄ p̄ xpm. **E**rgo in isto libro scriptus ē de me. q̄ sc̄i p̄ me p̄destinati sunt **E**p̄h. 1. **E**legit nos in ip̄o ante mūdū cōstitutionē **R**o. 8. **Q**uos p̄sciuit et p̄destinauit p̄formes fieri ymaginis filij sui. **S**i q̄ p̄destinatio dicitur liber: manifestū est q̄ xps caput est libri **P**ro. 21. **Q**ui nō sūt scripti in libro vite agn̄. **Q**ui simpliciter est p̄destinatus **R**o. 1. **Q**ui p̄destinatus est filius dei in virtute. **E**rgo in capite libri. i. in me fm̄ diuinā naturā scriptū ē de me fm̄ naturā humanā: v̄t faciā volūtātē scz tuā. i. hoc p̄ordinatū ē v̄t p̄ gr̄az tuā faciā volūtātē tuā offerēdo meip̄z ad redēptiōz hūani generi. **D**einde cum dicit. **S**up̄i⁹ dicit̄ et. expōit auctoritatē p̄missam et circa hoc facit duo. **P**rimo enī assignādo ordiez̄ dicēdoz pōit v̄z in nouo et veteri testamēto. **S**ed expōit sp̄alit̄ qd̄ā suppositus in auctoritate ibi **I**n qua volūtate et. **D**icit̄ enī aut̄ q̄ duo tāgebant in auctoritate allegata. **A**nū qd̄ p̄tinet ad reprobatiōē veteri testamēti **A**l̄t̄ ad approbatiōz noui testamēti **R**eprobat̄ aut̄ veteri testamēto dupl̄. tū q̄ de⁹ sacrificia ei⁹ nō vult. tū q̄ sibi nō placēt. et sic dicit̄ p̄p̄ba dicit̄ cēs sup̄i⁹. i. in p̄ncipio. qd̄ dicit̄. **Q**uia hostias et oblatiōes et holocaustomata et p̄ peccatū noluit et. **E**sa. 1. **H**olocausta

Explanatio sancti Thome

Non arctus et adipem pinguium et sanguinem vitulorum et agnorum et hircorum noluit etc. **H**olocausti. vix est semel se nec placita sunt tibi quae secundum legem offeruntur. id est in his non delectaris. **P**s. Holocaustis non delectaberis: nisi quae sunt figura vel in quantum per ipsa retraherentur ab idolatria. **H**oc est primo dicens subiugit. **T**unc dicit. scilicet quoniam carne aptasti mihi ad passionem: vel quoniam ista non placuerunt. ecce venio. vel ad incarnationem vel ad passionem. sed ad quid? **E**t faciam voluntatem tuam **Jo.** 6. **D**escendi de celo ut faciam voluntatem eius qui misit me. **Jo.** 4. **D**eus eius est ut faciam voluntatem eius qui misit me etc. **P**ropheta hoc dicens auferet primum ut sequens statuat in quod ostendit veteris et noui testamenti. quod loquens de veteri dicit quod non vult nec placet deo secundum se. **E**rgo auferuntur. scilicet quoniam de nouo loquitur dicit quod vult. quod ad hoc venio ut faciam voluntatem tuam. **E**rgo nouum statuit. id est firmat esse secundum voluntatem dei **Leu.** 26. **A**etera nouis suspicientibus. **P**rophetis. **D**einde cum dicit. **I**n qua voluntate etc. **E**xponit illud quod dixerat de voluntate dei ad quam implenda venit Christus. scilicet quod sit illa voluntas. **H**ec autem est sic dicit. **1.** **tho.** 4. **H**ec est voluntas dei sanctificatio vestra. ideo dicit. **I**n qua voluntate sanctificati sumus et hoc per oblationem corporis Christi tibi semel scilicet facta **Ep.** 5. **O**btulit semetipsum oblationem et hostiam deo etc. **E**t hoc semel. **1.** **tho.** 3. **E**t semel per peccata nostris mortuus est. **D**einde cum dicit. **E**t ois quod sacerdos etc. **O**stendit comparationem sacerdotis noui et veteris testamenti. **S**ecundum quod ostendit aut quod in lege erant duo solennia sacrificia. **A**num in die expiationis quod fiebat per solam summam pontificem de qua multa ista dicta sunt. **A**liud erat iuge sacrificium in quo vniuersi agni offerrebat in mane et alius in vespere. de quo numeri. 28 **D**e isto etiam intendit apostolus. et circa hoc tria facit. **P**rimo enim ponit illud quod pertinet ad sacerdotem veteris testamenti. **S**ecundo ponit illud quod pertinet ad sacerdotem noui. **S**ecundo confirmat per auctoritatem secundum Ibi. **H**ic autem vna etc. **T**ertium Ibi **O**stendit autem etc. **D**icit et **O**mnis sacerdos etc. **D**icit omnis ad duas sacrificia expiationis quod tamen per summum sacerdotem fiebat: sed in isto omnis sacerdos presbiter est tota die ministrans et sepe offerens easdem hostias. quod sepe offerrebat agnum scilicet hostie feriales non poterant auferre peccata. quod non iterabant **Jer.** 11. **N**unquam carnes sancte auferet a te in malitias tuas in quibus gliata es. **P**er istud iuge sacrificium figuratur Christus. et eternitas eius qui est agnus imaculatus. **D**einde cum dicit. **H**ic autem vna per peccata etc. **O**stendit illud quod pertinet ad sacerdotem Christi. **E**t circa hoc facit duo. **P**rimo enim ponit iterum. **S**ecundo assignat rationem Ibi. **A**na enim etc. **D**icit et **H**ic autem scilicet Christus offerens vnam hostiam per peccata auferentem scilicet peccata. **I**lla vero vetus lex multas offerrebat hostias non expiatis peccata. **H**ec ergo scilicet presens offerens vnam hostiam. quod semel per peccata nostris semetipsum obtulit. **S**edet non tanquam minister sicut sacerdos legalis qui semper presbiter est: sed tanquam dominus. **P**s. **D**ixit dominus domino meo sede a dextris meis. **Mat.** **V**ltimo **S**edet a dextris dei. **A**d dexteram dei patris: quantum ad equalitatem potestatis secundum diuinitatem. sed in potioribus bonis secundum humanitatem. **supra.** 1. **S**edet ad dexteram matris testatis etc. **E**t hoc in sempiternum. **N**on enim iterum morietur quia Christus resurgens ex mortuis iam non morietur. **Romanoz.** 6. **Mat.** 7. **P**otestas eius potestas eterna etc. **D**e cetero expectas donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius. **I**ta expectatio non innuit aliquam arietatem in Christo sicut in hominibus spes que differtur affligit animam. ut dicitur proverbiorum. 13. sed designat voluntatem miserendi quam deus habet erga nos **Eccl.** 30 **E**xpectat dominus ut misereatur nostri. **S**ubiiciuntur ergo pedibus eius. id est humanitati Christi illi qui volentes et in hoc salus ipsorum consistit in faciendo voluntatem eius **1.** **tho.** 10. **A**scendo non vis mihi subijci. **S**ed ma- li nolentes ipsi subditi sunt. quia et si voluntatem eius per-

se non implent. tamen de ipsis impletur quantum ad operis iusticie. **E**t sic omnia sunt ei subiecta aliquo istorum modorum. **P**s. **O**mnia subiecisti sub pedibus eius. **D**einde cum dicit. **A**na enim oblatione etc. **A**ssignat rationem scilicet quare sedet tanquam dominus et non tanquam minister sicut sacerdos legalis. quod ille per hostiam vnam non auferrebat peccata. et ideo oportebat plures alias offerre et frequenter supra. 8. **O**mnis enim pontifex ad offerenda munera et hostias constituitur. sed hostia quas Christus obtulit auferit omnia peccata. supra. 9. **C**hristus semel oblatus est ad multos exhaustiunda peccata. **E**t ideo dicit quod vna oblatione consummavit id est perfecit. quod fecit reconciliando et coniungendo nos deo tanquam princeps: sanctificatos in sempiternum. quia hostia Christi qui deus est et homo habet virtutem eternam sanctificandi. **Ans.** fra. 13. **J**esus ut sanctificaret per suum sanguinem populum etc. **P**er Christum enim perficitur et coniungitur deo. **Romanoz.** 5. **P**er quem accessum habemus ad deum **D**einde cum dicit. **C**ontestatur autem nos etc. **C**onfirmat quod dixerat per auctoritatem que supra est ex **Jeremia.** 31. que quia supra. 8. **E**xposita est ad presens immittatur. **E**t tamen potest diuidi in duas partes. **P**rimo ponit auctoritatem. **S**ecundo ex ea arguit Ibi. **U**bi autem horum remissio etc. **E**t facit talem rationem. quia in nouo testamento remittuntur peccata per oblationem Christi quia in remissione peccatorum effusus est sanguis Christi. ergo in nouo testamento in quo peccata et iniquitates remittuntur. ut dicitur est in auctoritate non est oblatio pro peccato supple alius iteranda. **Mat.** 9. **N**on est opus valentibus medicus: sed male habentibus etc. **U**bi ergo est horum remissio et cetera. **F**ieret enim iniuria hostie Christi.

Lectio secunda:

Habentes itaque fratres fiducia: in introitu sanctorum in sanguine Christi: quam initiavit nobis via noua et viuentem per velamen id est carnem suam: et sacerdotem magnum super domum dei accedam: cum vero corde in plenitudine fidei aspersi corda a conscientia mala et abluti corporum aqua mundata: teneamus spei nostre confessionem in declinabilem. **F**idelis enim est qui repromissit. **E**t consideremus inuicem in puocationem charitatis et bonorum operum: non deserentes collectionem in famam sicut consuetudinis est quibusdam: sed consolantes. et tanto magis quanto videritis appropinquantem diem.

Postquam ostendit apostolus multiplicem eminentiam sacerdotum Christi respectu sacerdotum legalis: hic consuetudinem suam concludit monendo quod isti sacerdotum fide liter inherendum est. **H**oc enim semper supra fecit quod post commendationem ponit admonitionem. quia ad hoc semper operat commendare gratiam Christi ut alliciat eos ad obediendum Christo et recedendum a ceremonialibus legis **C**irca hoc ergo duo facit. **Q**uia primo ponit monitionem **S**ecundo assignat rationem Ibi. **V**oluntarie enim et cetera. **S**ciendum est autem circa primum quod duo dixerat de sacerdotio Christi. scilicet virtutem ritus eius. quia per proprium sanguinem. **I**tem dignitatem ipsius. quia

in epistolam ad Hebreos x

pontifex in eternum. Et id in monitione sua resumit ista duo. Unde monendo q̄ fideliter obediendū ē deo xpo: Primo ponit illa duo. Secūdo ponit suā monitiōem ibi. Accedamus cū bono corde etc. Itē p̄ma i duas quia primo resumit ritū sacerdotij eius. Secūdo dignitatē ibi. Et sacerdos magnū etc. Dicit ergo. Itaq̄ fr̄es sc̄z p̄ mu tuā charitatē habentes fiduciā in introitu etc. Ep̄he. 3. In quo habem⁹ fiduciā et accessū in cōfidentia etc. Ego. 15. Introduces eos et plantabis in monte hereditat̄ tue firmissimo habitaculo etc. ps. Letatus sū in his q̄ dicta sunt mihi in domū dñi ibim⁹. Et hoc p̄ sanguinē xpi: q̄z hic ē san quis noui testamenti id ē noue p̄missionis sc̄z celestū. Sed quō habeam⁹ fiduciā introducendi ostendit: q̄z xps p̄ suū sanguinē initiāuit id ē inchoauit nouam viam. Mich. 2. Ascendit pandens iter ante eos. Jo. 14. Si abiero et p̄parauero vobis locū etc. Esa. 35. Sancta via vocabit̄ et pollutus nō transibit per illā. Hec ē ergo via eundi in celū et ista noua q̄ ante xpm nullus inuenit eam quia nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo. Jo. 3. Et ideo qui vult ascendere debet ipsi tanq̄ membū capiti suo adherere. Apoc. 2. Vinceti va bo edere de ligno vite qui ē in paradiso dei mei. Et ca. 3. Et scribā sup̄ eū nomē nouū et nomē ciuitat̄ noue hierusalem q̄ sc̄z de nouo introductū. ¶ Semper viuentēz id ē semp̄ p̄suerantē in quo apparuit virtus deitatis q̄z semp̄ viuūt. Sed que sit ista via ostendit subdens. Per velamen id ē carnē suā. Sicut enī sacerdos p̄ velum intrabat in sancta sanctorum: ita si volumus intrare sancta glorie oportet intrare p̄ carnem christi que fuit velamē deitatis. Esa. 45. Vere tu es de⁹ absconditus. Nō enīz sufficit fides de deitate si non assit fides de incarnatione Job. 14. Creditis in deum et in me credite. Vel p̄ velamen id ē per carnem suam datā nobis sub velamēto speciei panis in sacramento. Nō enim p̄ponitur nobis sub specie propria propter horrorem et p̄pter meritum fidei ¶ Consequenter commendat dignitatē sacerdotis cum dicit. Et sacerdotem magnū: qui scilicet nobis initiāuit viam. Quasi dicat. Habentes fiduciā intrandi per sacerdotem scilicet iesum. ps. Tu es sacerdos in eternūz Qui dicitur magnus: quia sacerdotium eius nō est tantum sup̄ vnum populū sicut aaron: sed sup̄ domū deitatorum sc̄z ecclesiaz militantē et triumphantē. p̄me Th̄y. 3. Et scias quomō oportet te conuersari in domo dei q̄ est ecclesia. Et dicit super. quia moyses fuit fidelis i omni domo tanq̄ famulus. Numeri. 12. sed ch̄istus super totam domū sicut filius qui est dominus omnium. Mat. vltimo. Data est mihi omnis potestas in celo et in terra. De hoc etiam supra. 3. ¶ Deinde cum dicit. Accedam⁹ etc. ponit monitionem suam vt sc̄z ex quo talis et tantus ē fideliter est ei adherendū q̄z fit tribus modis sc̄z p̄ fidem: spem: et charitatē. p̄me Coz. 13. Nunc autē manēt fides spes charitas. Primo ergo monet ad ea que sunt fides. Secundo ad ea que sunt sp̄s ibi. Teneam⁹ sp̄m. Tertio ad ea que sunt charitatis ibi. Et considerem⁹ etc. Sc̄z quantū ad primū duo sunt necessaria sc̄z ip̄a fides quia si ne fide impossibile ē placere deo. Et fidei sacramentum. Quantū ad primū dicit. Accedamus ad ip̄m cum vero non ficto corde. quarti Regi. 10. et Esa. 38. Demento quomō ambulauerim corā te in veritate et in corde perfecto. Hoc autē fit q̄n opus cōcordat cordi. Accedam⁹ etiā in plenitudine fidei. infra. 11. Accedentē ad deū oportet credere etc. Hec sufficit qualiscūq̄ fides sed requirit̄ fides plena: q̄z fit duob⁹ modis sc̄z et quantū ad materiaz fidei vt credant̄ omnia que p̄ponunt̄ ad credendum et q̄ fit fides formata: q̄z ē p̄ charitatem. Ro. 13. Plenitudo enī legis est dilectio. Quantū ad sacramentū fidei dicit

Aspersi corda vestra q̄z alludit ei q̄z dicit Numeri. 19. Ubi ponit ritus vitule rufe de cuius aqua aspergebatur mundandus die tertio: sed die septimo alia aqua lauabatur corpus eius et vestimenta. Per asperionē aque vitule rufe figurabat̄ passio xpi quia die tertia sc̄z in fide trinitatis in baptismo mundamur a peccatis. Et quantū ad hoc dicit. Aspersi corda nō corpora. infra. 12. Accessistis ad sanguinis asperionē. Aspersi ergo corda non a tactu mortui sicut p̄ aquam vitule rufe: sed a conscientia mala ¶ De ablutione que fiebat septima die dicit. Et abluti corpus aqua munda. Non enim in baptismo operat̄ tantū virtus passionis sed etiam infunduntur in ip̄o dona spūs sancti. Unde in septima die id ē in plenitudine donorum spūs sancti totus homo abluūt̄ intus et extra ab omni peccato tam actuali q̄ originali q̄z ē quasi corporale q̄z anima ip̄m contrahit p̄vniōem ad carnē fedam. Dicitur autē spiritus sanctus aqua q̄z mundat. Act. 15. Fide purificans corda ipsorum. Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam et mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris et ab vniuersis ydololis vestris mundabo vos. Ach. 13. Erit fons patens domui dauid et habitabitur hierusalē i ablutionē peccatorū et mēstruate. Tyr. 3. Per lauerium regenerationis et renouationis spiritus sancti. Et in huius signum sup̄ xpm baptizatū descendit spūs sanct⁹ in corporali specie. ¶ Deinde cum dicit. Teneamus sp̄i nostre etc. ponit illud quod p̄inet ad sp̄m. Et circa hoc facit duo. Primo enī hortat̄ ad sp̄i certitudinē. Secūdo subdit rōnem ibi. Fides enim est q̄ etc. Sciendū ē autē q̄ p̄ fidem xpi datur nobis spes salutis eterne et introitus in celum. p̄me Pe. p̄mo. Regeneratio in sp̄m viuā. Unde dicit Teneamus: et nō dicit sp̄m sed sp̄i nostre confessionē quia nō sufficit h̄re sp̄z in corde sed etiā oportet cōfiteri ore. Ro. 10. Corde credit ad iusticiā ore autē confessio fit ad salutē. Itē oportet cōfiteri eā nō solū verbo sed etiā factis. Corā quosdam de quib⁹ Titū p̄mo. Cōfitemē se nosce deū: factis autem negant. Fit autē ista confessio p̄ opa p̄ que tendit ad res speratas. Apoc. 3. Tene q̄z habes ne alius accipiat coronā tuam. ¶ Indeclinabile. i. vt ab ista cōfessione nō declinemus neq̄ p̄ p̄p̄era neq̄ aduersa. ps. Declinantes autē in obligatiōes adducet dñs euz opantib⁹ iniquitatem. Esa. 30. Hec ē via ambulare in ea et non declinetis neq̄ ad dexterā neq̄ ad sinistrā. Et rō huius ē: q̄z ille qui p̄misit ē fidelis et iō mentiri nō p̄t. ps. Fidelis dñs i omnibus verbis suis. Deutero. 32. Deus fidelis et absq̄ vlla iniquitate. ¶ Consequenter cū dicit. Et considerem⁹ etc. ponit illud q̄z p̄inet ad charitatem: et circa hoc facit tria. P̄rio enī facit q̄z dicit ē. Secūdo remouet p̄rarium charitati ibi. Nō deserentes etc. Tertio assignat rōnem ex p̄gruitate ip̄is ibi. Et tanto magis etc. Circa primū sciendum ē q̄ licet charitas p̄ncipalr̄ inherat deo: tū manifestat̄ p̄ charitatē primū. p̄me Jo. 4. Qui enī nō diligit fr̄em suū quē videt: deū quē non videt quō p̄t diligere? Ergo ad charitatē p̄inet q̄ diligat̄ proximū. Jo dicit. Considerem⁹ inuicē vt sc̄z ea que sunt p̄rimi sollicite faciamus. Eccl. 17. Et vniciq̄z mādauit deus de p̄ximo suo: sed quia aliqui ea que sunt p̄rimi considerant zelo inuidie: aliqui vero zelo odij. Contra quos dicitur Pro verbior. 24. Ne queras impletatem in domo iusti: ideo dicit. In prouocatione charitatis id est vt prouocemus eos ad charitatem. Roma. 11. Quādiu ap̄is gētū sū ministerium meum honorificabo si quo modo ad emulandum prouocem carnem meā et saluos faciā aliquos ex illis. Ista autē prouocatio p̄cedit ex dilectione q̄ requiritur ad op̄s exterius. p̄me Jo. 3. Nō diligam⁹ v̄bo neq̄ lingua sed opere et veritate. Sicut enim dicit Gregorius:

Explanatio sancti Thome

Non est amor dei ociosus. Operatur enim magna si est. Si autem operari renuit amor non est. Probatio ergo dilectionis exhibitio est operis. Ideo subdit. Et bonorum operum. Col. primo. In omni opere bono fructificantes. Deinde remouet contrarium charitatis cum dicit. Non deferentes etc. Quia enim charitas est amor: proprium autem amoris est vitare: quia ut dicit Dionysius. Amor est vis unitiua. Job. 17. Et sunt unus sicut et nos unus sumus et cognoscat mundus quod dilexi eos sicut et me dilexisti. Non recedere ab inuicem est directe oppositum charitati. Et ideo dicit. Non deferentes collectionem nostram scilicet ecclesie quam aliqui deferunt tripliciter scilicet propter persecutiones apostatantes a fide. Et isti significantur per illos de quibus dicitur Job. 6. quod abierunt retro et iam cum illo non ambulabatur. Mar. 13. Facta tribulatione et persecutionibus propter verbum continue scandalizant. Luc. 8. Ad tempus credunt et in tempore temptationis recedunt. Secundo mali prelati qui dimittunt oues in periculo. Job. 10. Mercenarius fugit quia mercenarius est. Aliqui vero ex superbia quia cum possent esse utiles ad regendum cum nota superbie ab alijs se separant. Jude. 1. Hi sunt qui segregant se ab alijs amales spiritum non habentes. Quasi sub specie maioris perfectionis. Et forte tales erant in tempore illo: contra quos dicitur primo Cor. 11. Si quis videtur contentiosus esse nos talem consuetudinem non habemus in ecclesia dei. Sed quod debent facere. Subdit. Sed consolantes. Quasi dicat. Si videas quod socius tuus male se habet non deferas eum sed consolare non sicut illi qui deferunt collectionem de quibus dicit. Sicut est consuetudinis quibusdam qui ut dicitur est forte erant in illis diebus. Consequenter cum dicit. Et tanto magis etc. assignat causam huius. Posset enim aliquis dicere quare debemus nos in fide proficere: quia motus naturalis quanto plus accedit ad terminum magis intendit. Ergo est de violento. Gratia autem inclinatur in modum nature. Ergo qui sunt in gratia quanto plus accedunt ad finem plus debent crescere. Et ideo ita dixit. Non deferentes sicut quidam sed consolantes. Et hoc tanto magis quanto videritis appropinquantem diem id est terminum. Ro. 13. Hoc precessit dies autem appropinquauit. Proverb. 4. Iustorum semita quasi lux fulget et proficit et crescit usque ad perfectum diem.

Lectio tertia.

Voluntarie enim peccantibus nobis pro accepta noticia veritatis: iam non relinquitur pro peccatis hostia. terribilis autem quedam expectatio iudicij et ignis emulatio. quod consumptura est aduersarios. Irrita quis faciens legem moysi sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur. quantomagis putatis deteriora mereri supplicia quod filium dei conculcauerit. et sanguinem testamenti pollutum duxerit in quo sanctificatus est. et spiritum gratie contumeliam fecerit. Scimus enim qui dixit. mihi vindictam. et ego retribuam. Et iteque iudicabit dominus populum suum. horrendum est incidere in manus dei uiuentis.

Supra apostolus posita commendatione excellentie sacerdotij christi et subiuncta admonitione ut illius sacerdotio ad

hereant per fidem et charitatem: hic probat mentionem suam per rationem. Et hoc facit dupliciter. Primo terrendo. Secundo demulcendo ibi. Rememoramini autem pristinos dies etc. Circa primum duo facit: quia primo terret eos ad obseruandum monitionem suam propter subtractionem remedij. Secundo propter expectationem iudicij ibi. Terribilis autem etc. Dicit ergo. Voluntarie etc. Quod dupliciter exponit. Uno modo secundum glo. que videtur facere vitam inter peccare volentes et voluntarie: ita quod volens peccat quod quasi passione ductus consentit in peccatu de quo ante non cogitauerit: voluntarie autem qui ex certa malicia cuius voluntas prona est ad peccandum: ut statim cedat. Iere. 8. Omnes conuersi sunt ad cursum suum quasi equus vadens impetu ad pelliculum. nec postea penitet. Proverb. 2. Reuertantur cum malefecerint et exultant in rebus pessimis. Ergo voluntarie peccantibus id est in voluntate peccandi persistentibus. Et exaggerando subdit. Post acceptam notificationem veritatis. 2. p. et. 2. Melius erat illis via iustitie non agnoscere quam post agnitionem retrorsum conuerti. Nam non relinquere hostiam pro peccatis id est hostiam quam christus obtulit pro remissione peccatorum non est nobis utilis quia illis dimittuntur peccata qui de ipsis penitent. Mat. 26. Hic est sanguis noui testamenti qui pro multis effunditur. scilicet efficaciter: sed de malis dicit. Esa. 49. In vacuum laboraui sine causa et vane fortitudinem meam consumpsi. Iere. 6. Frustra conlauit conflator: malicie eius non sunt consumptae. Sed melius potest dici et secundum intentionem apostoli: quia secundum Augustinum liberum arbitrium habet multum triplicem statum: quia in statu nature lapsa antequam reparatur per gratiam est in potestate nostra peccare mortaliter vel non peccare: et hoc propter preceptionem finis et habitum inclinatum. Quod quidem verum est secundum magnam tempus sed per aliquam moram si operetur ex premeditatione potest vitare hoc peccatum vel illud. Sed postquam per gratiam reparatus omnino in potestate eius est vitare peccatum mortale: et etiam veniale in particulari: non autem omnino in vniuersali: et hoc est propter auxilium gratie saluantis. Et ideo dicit. Nobis peccantibus voluntarie pro accepta noticia veritatis. id est pro accepta gratia quam habet noticia peccati: quia autem noticia peccati peccatum nostrum a deo nobis non imputatur: vnde quod dicitur ipsi ignorare quia non imputatur nobis. Sed postquam non est pro peccatis hostia: ante enim reparationem que facta est per christum relinquatur hostia ista que expectabatur: sed nunc iam non expectatur alia mors eius: ita nec post baptismum semel acceptum expectatur alius baptismus. Deinde cum dicit. Terribilis autem etc. deterrere expectationem diuini iudicij. Et circa hoc facit duo. Primo enim terret. Secundo subdit rationem ibi. Irritam quis faciens etc. Sic ergo dictum est quod non relinquitur ultra hostia. Quid ergo? Illud quod supra dicitur est. 9. cap. quod post mortem est iudicium. Job. 19. Scitote esse iudicium. Istius iudicij expectatio est valde terribilis: tum propter conscientiam peccatorum. Jac. 3. In multis offendimus omnes: tum etiam propter imperfectionem iustitiarum nostrarum. Esa. 64. Iustitie nostre quasi pannus menstruatus. ps. In iudicij tuis timui. Abacuc. 3. Audiui et conturbatus est venter meus. Et etiam afflictissima. Unde dicit. Et ignis emulatio id est pena ignis que infligitur ex zelo et emulatione diuine iustitie. Exod. 20. Ego sum deus deus tuus? fortis zelotes etc. Zelus autem est amor sponsi. Sicut ergo sponsus non parcat sponse male: sic nec deus anime peccatrici. Proverb. 6. Zelus et furor viri non parcat die vindicte etc. Sequitur. Que consuetudo est aduersarios. ps. Ignis ante ipsum procedet et inflammabit in circuitu inimicos eius quia ignis qui procedit faciem iudicij: corpa viuentium incinerabit et reprobos detruet in infernum et corpa eorum con-

in epistolam ad Hebreos X

fumer non totaliter cōsumēdo sed imperpetuū. cruciādo
¶ Cōsequēter cū dicit. Irritam quis faciens etc. probat
 qd dixerat de terrore iudicij: et primo per locū a minori.
 Secundo per auctoritatem ibi. Scimus autem illū etc.
 Primo accipit ex lege. Tanto enim aliq̄s est reus malo
 r̄is pene quanto rem magis sacrām cōtemnit. Cum ergo
 vetus testamētū nō sit ita sanctum sicut nouum et trans-
 greisor illi⁹ grauitissime puniebatur. Ergo transgresso noui
 longe grauius debz puniri. Circa istud argumentū duo
 facit. Primo enī ponit istud qd sebat in veteri. Secun-
 do illud qd sciendū ē in nouo ibi. Quāto magis etc. Quā-
 tum ad vetus ponit culpā et penam. Culpam cum dicit.
 Irritam quis faciens legē moysi. Irritū ē: qd non soti-
 tur debitu finem. Lex aut nō solū vetus sed etiā quelibz
 datur vt inducat hoīes ad virtutem et foctat abstinentes
 a vitijs. Et id qui transgreditur leges et vacat vitijs q̄tū
 est in se legem irritā facit. Mar. 15. Irritum fecistis man-
 datum dei ppter traditōes vras. Gen. 17. Vascul⁹ cu-
 lus p̄pucij caro circūcūsa nō fuerit peribit de populo suo
 qz pactum meū irritū fecit. Et penam ostēdit cū dicit. Si
 ne vlla misericordiā etc. Et ista pena ē valde grauis qz infli-
 git mortē. Unde dicit. Morit. Exod. 22. Valesicos nō
 patieris viuere. Itē qz irremissibilis. Unde dicit. Sine
 vlla misericordiā. Deutero. 19. Voties nec miserere ei⁹
 Sed nunqd lex dei excludit misericordiā. Constat qz nō
 Dece. 6. Misericordiā volui et nō sacrificium. Respon-
 deo dicendū ē qz differt misericordiā clementia et venia.
 quia misericordiā ē quādo homo ex quadaz passione, cor-
 dis et animi mouet ad remittendū penam: et hoc aliquan-
 do est contra iusticiā et istam prohibet. Venia autem est
 quādo propter aliquā veritatē publicā remittit aliquid
 de pena debita. Clementia ē quādo nō solū de pena ali-
 qd remittit sed etiā de culpa remissius iudicat. Ista duo
 nō prohibent sed misericordiā pmo modo dca qz ē cōtra
 iusticiam et inducit dissolutōes. Morit ergo et hoc duob⁹
 vel tribus testib⁹ supple conuict⁹. Deutero. 17. In ore
 duoz vel triū testiu stat omne verbum. Et aut quare lex
 numerz testiu determinat fm Augu. ē vt per hoc designet
 imobilitas veritatē q̄ ē i sancta trinitate. Nec refert si no-
 minentur due persone vel tresqz semp i duob⁹ intelligit
 tertia scz spūs sanct⁹ q̄ est nexu amboz. Ista rō mystica
 ē sed h̄alis est vt quia i iudicio vnus affirmat alter negat
 nō plus credendū ē vni q̄ alteri. Vltimū autē ē cre-
 dendū. Dis aut multitudo cōplet numero ternario. Et
 ideo sufficit qz sunt duo cum accusante sed tern⁹ supaddi-
 tur ex abundantia. ¶ Deinde cum dicit. Quāto magis etc.
 ponit id qd spectat ad nouum testamētū. Et pmo poit
 penam. Secdo culpam ibi. Qui filius dei etc. Quāntū ad
 penā dicit. Quāto magis putas deteriora mereri sup-
 plicia. Et enī i nouo testamēto per xpm p̄dicatū ē. Nō
 peccās in ipso grauius puniet. Mar. 11. Veritatem dico
 vobis qz tyro et sydoni remissius erit q̄ vobis i die iudicij.
 Sed nunqd plus puniet peccatoz xpianus q̄ infidel.
 Quia si sic melius est qz omnes eēt infideles. Rūdeo
 dicendū est qz aliud ē de illis q̄ fident cōtemnunt: qz isti
 pprie sunt cōtemptores. Aliud de illis qui ex ignozan-
 tia fidem nō annūciatā nō tenent: et talibus peccatū in-
 fidelitatis nō imputat. Sed qui fidem annūciatā contē-
 nit grauius puniet: qz peccatū infidelitatis maximū est
 Si ergo cōparamus iudeū et xpianū qui non contēnit
 et vterqz sit adulter tunc graui⁹ puniet xpianus q̄ iude⁹
 qz nō solum pro adulterio sed etiā qz magis ingratus est.
 Sed nunquid vniversaliter verum ē qz semp idem pec-
 catum in specie grauius puniet in maiori. Respondeo di-
 cendum est qz dupliciter peccatur. Vno modo ex sur-
 reptione. Et sic quāto aliquis dat se operibus diuinis: si

ex surreptione peccat minus punitur. secundi Parali.
 30. Dominus bonus propitiabitur conuictis qui in toto
 corde requirunt deum patrum suozum. ps. Cum cecide-
 derit non collidetur. Sed si ex contemptu magis peccat
 qz cum sit in statu altiori magis contemnit. Et de talibus
 loquitur hic q̄ sunt magis ingrati. ¶ Quāntū vero ad cul-
 pam dicit. Qui filium dei etc. Sciendum vero ē qz apos-
 tolus grauitatē culpe eozum qui peccant in nouo testa-
 mento ostēdit ex beneficijs nobis a deo i illo collatis. De
 us autē nobis dedit quicquid maximū et preciosum ha-
 bebat scz filium suum vniuentum. 2. Pet. pmo. Per
 quez maxima nobis et preciosa promissa donauit etc. De-
 dit etiam de spiritu sancto. Joelis. 2. Fundam de spi-
 ritu meo super omnem carnem. Ro. 5. Caritas dei dis-
 fusa ē in cordibus nr̄is per sp̄m sanctum qui dat⁹ ē no-
 bis. Ingratitudo autem super tantis beneficijs aggras-
 uat peccatum. Circa ingratiudinem vero super varione
 filij duo consideranda sunt ac ponderanda scz mysterijs
 incarnationis in qua datus ē nobis. Esa. 9. Et sacramē-
 tum passionis in qua p nobis se obrulit. supra. 6. San-
 guis xpi qui per sp̄m sanctum semetipsum obrulit imas-
 culatum deo etc. Et ideo quāntū ad primum dicit. Qui
 filium dei scz pro nobis incarnatum conculcauerit. i. vtil
 pederit scz nō credēdo qz fides filij dei sit sufficiēs ad sal-
 lutem sicut illi q̄ legalia seruabant. Gal. 3. Ante quoz
 oculos xps p̄scrip⁹ ē. Itē non obediendo eius mādas-
 tis nec viuendo fm doctrinam ei⁹. p̄mi Reg. 10. Quā-
 tum autem contemnit me erunt ignobiles. ¶ Quāntū ad se-
 cundū dicit. Et sanguine testamēti id ē xpi sanguinem
 confirmatiuum noui testamēti. Mar. 26. Hic ē sanguis
 meus noui testamēti etc. Pollutum dixerit id ē reputa-
 uerit pollutum: vt scz nō possit mūdare sicut pollutus in
 se nō mūdatur. Eccl. 34. Ab imundo qd mūdabit⁹. Qua-
 si dicat. Nihil scz fm qz mūdatio tantū fiebat per sangui-
 nem animalium. Item pollutum cum dicit. Qui in vir-
 tute eius in baptismo ablutus peccat redeundo ad vomit-
 tum. Apocal. pmo. Dilexit nos et lauit nos a peccat⁹ no-
 stris in sanguine suo. Et ideo dicit. In quo sanctificatus
 ē id ē per quem sanctificatus ē. p̄me Cor. 6. Abluti estis
 sanctificati estis i nomine dñi nostri iesu xpi. Item qz pec-
 cat post alia sacramenta. Malach. primo. In omni loco
 offertur oblatio munda nomini meo quia magnū ē nomē
 meum in gentibus. Item aggrauat peccatū ex contem-
 ptu spūs sancti. Et ideo dicit. Et spūs gratie iniuriam fe-
 cerit id ē contumeliam. Quam facit qui nō credit qz gra-
 tia spūs sancti data per xpm. Jo. 14. Rogabo patrem et
 alium paraclytum dabit vobis sufficiat ad salutē sine les-
 galib⁹ vt scz remissionē peccatoz ascribat obseruatiōis
 legis. Vel cōculcat xpm qui libere absqz timore peccat
 sanguine xpi polluit qui eo indigne cōmunicat sp̄m. gra-
 tis dato. Eph. 2. Donū est dei et non ex operibus: in-
 iuriam facit qui xpm p peccatum a se abicit. Sap. pmo
 Corripit id ē expelletur a superueniente iniquitate. Eph.
 4. Nolite contristare spiritum sanctus dei. p̄me 1. thes.
 5. Spiritum nolite extinguere. ¶ Deinde cū dicit. Sci-
 mus enim qui dixit etc. probat quod dixit per auctori-
 tas. Et circa hoc facit duo. Primo enim probat ponens
 do auctoritates. Secundo concludit ex eis ibi. Horren-
 dum ē etc. Dicit ergo. Scimus illum qui dixit. Deute-
 rono. 32. fm aliam litteram. Mibi vindictam supple ser-
 uate. Littera nostra habet. Dea ē vltio. Et nunqd red-
 des: immo et ego retribuam. Sed contra: Si soli deo ser-
 uatur vindicta quare iudices vindicant. Respondeo ad
 hoc responderet apostolus. Roma. 13. qz iudex est mini-
 ster dei. Unde non iudicat propria auctoritate sed dei.
 ¶ Secunda auctoritas ē ibidem. Iudicabit dñs popus

Explanatio sancti Thome

lum suū. Si suū ergo multo magis inimicos. p̄me. **Per.**
4. Si iustus vix saluabitur impius & peccator ubi pare-
bit? **Del** populum suū id est qui fidem suam nō contem-
nunt: quia infideles damnabunt & non iudicabunt iusti-
cio discussionis. In iudicio enim vt dicit Grego. quartu
or erunt ordines. Quidam qui nō iudicabunt sed salua-
buntur scz apostoli & apostolici viri. Quidam qui iudi-
cabunt & saluabunt vt mediocriter boni. Quidam qui iu-
dicabunt & damnabunt vt mali fideles. Quidam q̄ non
iudicabuntur & damnabunt vt omnes infideles. **De**
inde cum dicit. Horrendum ē & c. ponit conclusionem ex
quo em̄ vindicta reseruanda ē deo qui iudicabit populū
suū: horrendū est incidere in manus dei viuenti. Quā-
to em̄ iudex iustior & fortior: tantomagis timendum est
ips. **Deus** iudex iustus & fortis. Ergo horrendum est in-
cidere in manus eius. **Dauid.** 13. **Del?** est mihi absq̄ ope
incidere in manus vestras. **Eccl.** 2. Si penitentiam non
egerimus incidemus in manus domini & non in manus
hominū. Sed cōtra scđi **Regi.** ultimo. **Dauid** tanq̄ me-
lius p̄celegit incidere in manus dei. **Respondeo** dicen-
dum ē q̄ homo peccat offendēdo hominē & offendendo
deum. **Delius** autē ē incidere in manus hominis offen-
dendo ipm̄ q̄ in manus dei ipm̄ offendendo. **Del** dicen-
dum ē q̄ melius ē peccantē & contemnentem incidere in
manus hoīs: peccantem vero sed penitentē in man⁹ dei
Et sic elegit **dauid.** **Del** dicendum ē q̄ vsq̄ ad iudiciū
non est horrendum in man⁹ dei incidere qui iudicat mis-
ericorditer q̄ diu est pater misericordiarum: sed post iu-
diciū horrendum ē incidere in manus dei quādo sicut
deus vltionum iusticias iudicabit. **Modo** em̄ sicut circū-
datus infirmitate quam aliquando expertus est ex com-
passione misericorditer iudicat.

Lectio quarta.

Rememoramini autē pristinos dies i
quibus illuminati magnū certamē
sustinuistis passionū: & i altero qui-
dem obprobrijs & tribulationib⁹: spectaculū
facti: in altero autē socij taliter conuersantij
effecti. **Hā** & vincitis cōpassi estis: & rapinaz
bonoz vroz cū gaudio suscepistis cognoscē-
tes vos h̄e meliorē & manentē substantiaz
Nolite itaq̄ amittere cōfidentia vram: que
magnā habet remunerationē. **Patiētia** em̄
vobis necessaria ē: vt voluntate dei facien-
tes reportetis p̄missionē. **Adhuc** em̄ modū
cum aliquantulūq̄ qui ventur⁹ ē veniet et
nō tardabit: iust⁹ autē me⁹ ex fide viuit: q̄ si
subtraxerit se. nō placebit aie mee. **Hos** au-
tē nō sumus subtractiōis filij in pditionem
sed fidei in acquisitionē anime.

Supra apostolus monuit ad inherendū christo p̄ fidem
spem & charitatem qd̄ induxit per rōnes terrētes: hic po-
nit rationes demulcentes sicut bonus medicus postq̄ se-
cuit ponit vinctiones lenientes. **Inter** omnia enim com-
mendatio de bene gestis ē vnum qd̄ maxime puocat ad
bonum inceptum cōtinuandum. **Virtus** em̄ laudata cre-
scit in inensum: & inensum glorie calcas habet. **Et** circa
hoc facit duo. **Primo** em̄ cōmemorat eis bona que fecer-

rant. **Secūdo** hortat ad implendū qd̄ restat ibi. **Nolite**
itaq̄ omittere & c. **Circa** primū tria facit. **Primo** em̄ in
generali cōmemorat tribulationes quas pro fide passi sūt
Secundo describit tribulationū modos ibi. **Et** in altero
ter. **Tertio** exponit eas īsp̄ali ibi. **Hā** & vincitis & c.
Quia ergo ex bene gestis hō exercitat ad meli⁹ aliquan-
do sicut ex malis e contrario desperat de seipso: recitat
bona eoz dicens: **Rememoramini.** **Iere.** 2. **Recordat⁹** sunt
tui. i. bonoz que egisti. **Dies** pristinos. i. primordia cō-
uersionis v̄re: in quib⁹ illuminati per fidē que illuminat
aiam. **Act.** 15. **Fide** purificans corda eoz. **Esa.** 60. **Sur-**
ge illuminare hierlm̄. **Hoc** autē ē p̄ fidē xp̄i. **Ephe.** 3. **Ha-**
bitare xp̄m p̄ fidē i cordib⁹ v̄ris. **Luc.** 1. **Illuminare** his
qui in tenebris & in ymbra mortis sedent. **Primum** em̄
lumē aie ē fides. **Sustinuistis** magnū certamē passio-
nis. i. magnas passiones contra vos certantes vobis il-
latas ab his q̄ xp̄m p̄sequēbant in vobis. **Act.** 9. **Saule**
saule quid me persequeris. i. me in mēbris meis: quia vt
dicit **Aug⁹** in sermone sup verbo isto. **Membris** i terra
positis caput de celo clamat. **Sap.** 10. **Certamē** forte de-
dit illi vt vinceret. 2. **Ly.** 4. **Certamē** bonū certamen
fidei. **Sicut** em̄ dicit **Act.** 8. **Facta** ē persecutio magna in
ecclesia post mortē stephani p̄me. **Act.** 2. **Vos** em̄ imi-
tatores facti estis ecclesiaz dei que sunt i iudeis qm̄ eadez
passi estis & vos a contribulib⁹ v̄ris sicut & ipsi i iudeis.
Et c. **Si** ergo a p̄ncipio incepistis sustinere vitupabile ec̄t
modo desicere. **Consequēter** cū dicit. **Et** i altero qd̄ez
& c. ostendit que fuerit ille tribulatioēs. **Dupliciter** em̄ pati-
tur aliquis scz & in se tribulationē sustinendo & i alio alie-
ne tribulationi compatēdo. **Utroz** autē modo illi passi
sunt. **Quantū** ad p̄mū dicit. **In** altero scz quātū ad vos
facti estis spectaculū qd̄ grauissimū ē sapienti. **Q̄** em̄
vnus fatu⁹ irridet non ē graue: etiā si multa tribulatio i-
feratur: sapienti vero graue ē: sed si tribulet & irrideatur
a tribulante: hoc grauissimū ē. **In** hoc ergo ostendit magnū
rudinē afflictiois ipsoz qz facti erant spectaculum. i. qz
nullus eis compatēbat imo magi congaudebant i affli-
ctōibus iporum scz i obprobrijs. **ps.** **Obprobria** expros-
brantū tibi ceciderunt sup me. **Et** tribulationibus. **ps.**
Multe tribulatioēs iustoz. 1. **Coz.** 4. **Spectaculū** factū
sum⁹ mundo. **scd̄** irrisio: & angelis ad cōgratulationēz
& hoibus scz rōne vtentib⁹ ad imitationē. **Quantū** ad
secūdū dicit q̄ i altero effecti sūt socij taliter conuersantij
id ē eoz q̄ talia partebant: & hoc p̄ cōpassionē & p̄ submi-
nistratioēs. **Ro.** 12. **Necessitatib⁹** sczoz cōmunicantes.
Deinde cū dicit. **Hā** & vincitis & c. exponit qd̄ dixerat
& p̄mo quantū ad secūdū scz quō sunt cōpassi. **Inter** iude-
os em̄ multi erāt vinciti sicut de paulo **Sc.** **Act.** 8. q̄ dea
uastabat ecclesiam tradens i custodiaz viros & mulieres.
Istis cōpassi sūt ministratio necessaria. **Mat.** 25. **In** carce-
re eram & venistis ad me. **Quantū** ad p̄mū dicit. **Et** rapie-
nam bonoz vroz scz p̄ hac causa facta qz scz vincitis
ministrabant. **Cū** gaudio suscepistis. **Fac.** 1. **Omne** gaudi-
um existimate frēs & c. **Act.** 5. **Hāc** apli gaudentes & c.
Sz quare euz gaudio. **Nullū** amandē sūt tribulatioēs:
Certe nō: qz dicit **Aug⁹**. **Querari** vobes eas nō amari.
Rūdo dicēdū ē q̄ nō amant p̄pter se s̄z p̄pter aliud. et
sic isti amabant eas. **Quī** subdit. **Cognoscentes** vos h̄e
meliorē & manentē substanz scz alias diuitias p̄ncipaliores
q̄ augent ex subtractiōe istaz q̄bus dicunt meliores. **Et**
porales em̄ vane sūt qz sunt in his q̄ sūt infra hoīem. **Sp̄i-**
rituales autē i ipō deo scz in fruitione dei. **Esa.** 33. **Di-**
uitie salutis sapientia & scientia timor domini ipse the-
saurus eius. **Item** sunt manentes quia iste deficiunt in
se: et auferri possunt: ille vero non. **Matth.** 6. **Nolite**
thesaurizare vobis thesauros i terra vbi erugo et tinea

in epistolam ad Hebræos x

demolitur: vbi fures effodiunt et furantur. **Deus** de cum dicit. **Polite itaqz** etc. ostendit quid eis restat faciendum scz confidentiam acceptam ex bonis operibus conferre. **Et** circa hoc facit tria. **Primo** enim ponit monitionem. **Secundo** docet modum monitione seruandi ibi. **Patientia** enim vobis etc. **Tertio** probat per auctoritatem ibi. **Adhuc** enim modicum etc. **Dicit** ergo. **Ex** quo tot bona in pmo dijs conuersationis vestre operati estis ex quibus multam confidentiam debetis habere apud deum nolite itaqz amittere confidentiam vestram qd pfecto seqz retur si a bonis desisteretis que magna habet remuneracione. **Dat. 4.** **Gaudete** in illa die et exultate qm merces vestra copiosa e in celis. **Heb. 15.** **Ego** prorektor tu sum et merces tua magna nimis. **Modus** seruandi e patientia. **Unde** dicit. **Patientia** enim vobis necessaria est. **Sicut** autē manifestum e moderatiua ire ita patientia post modum in tristitia vsqz non excedat modum ronis. **Cotin** git autem aliquid tristitia ex malis illatio: aliquando vero ex bonis dilatio. **Proverb. 13.** **Spes** que differt affligit animam. **Quantum** aut ad primum pprie dicitur patientia: scz quantum ad secundum dicit longanimitas. sed hic accipitur patientia pro virosqz: quantum ad sufferentiam malorum: et quantum ad longanimitatem bonorum dilatorum. **Dicit** ergo qd quantum ad vtrumqz patientia nobis necessaria e. **Prover. 16.** **Melior** est patiens forti viro. **Luc. 21.** **In** patientia vestra possidebitis animas vestras. **Ja. 1mo.** **Patientia** opus pfectum habet. **Et** ad quid e necessaria? **Et** voluntate dei facientes repositis repositis non id e implentes voluntatem dei scz voluntate signi. **Sic** enim aliquando accipitur voluntas dei in scriptura. **Ps. Dimittit** ei qui facit voluntatem ei. **Et** sic repositis pmissionem id e rem promissam que operantibus datur. **Dat. 20.** **Voca** operarios et redde illis mercedem suam. **Luc. 21.** **In** patientia vestra possidebitis animas vestras. **Dat. 24.** **Qui** perseverauerit vsqz in fines hic saluus erit. **Iere. 18.** **Repente** loquar aduersus gentem et aduersus regnum vt eradicet et disperdat illud etc. **De** inde cum dicit. **Adhuc** autē modicum etc. probat qd dixit per auctoritatem. **Et** circa hoc facit duo. **Primo** enim ponit eam. **Secundo** applicat ad ppositum ibi. **Nos** autē nō sumus etc. **Prima** in tres. **Primo** enim pponit proximum aduentum remunerationis. **Secundo** ostendit conditione remunerationis ibi. **Iustus** autē meus etc. **Tertio** declarat periculum ne perdat remuneratione ibi. **Quod** si subtraxerit se etc. **Circa** primum sciendum e qd auctoritas ista sumpta videtur de abacuc. **2.** tamen principium sumptum est de aggeo. **2. 13.** **Quod** ideo forte fecit quia vtrumqz intellexit de eodem aduentu. **Abacuc** enim sic dixit. **Adhuc** visus procul. **Aggeus** autē. **Adhuc** modicum etc. **Et** ideo vtriusque vnius quasi verbis alterius. **Nel** melius qz aplos loquit pro tēpore suo scz post incarnationem et resurrectione a qua minus restat vsqz ad iudicium qz a tempore pphete. **Et** ideo magis vtriusque verbo aggei quantum ad principium: tamē in fine auctoritatis recordat. **Nel** etiam qz loquitur quasi ex seipso cui nō minus credendum e qz prophete. **Est** autē duplex aduentus domini. **Im** duplex iudicium. **Unus** generalis scilicet in fine i vniuersali iudicio. **Alius** spālis in morte vnusculusqz. **Quā** tum ergo ad vtrumqz dicit. **Adhuc** modicum: quantum ad breuitatem temporis. **Et** quidem quantum ad primum: et si multum sit quantum ad tractū temporis et quo ad nos breue tamē est quantum ad eternitatem. **Ps. 2.** **Mille** anni ante oculos tuos tanqz dies besterna qz preterit. **Apoc. ultimo.** **Eccē** venio cito. **Sed** quantum ad spālem qui est in morte. de quo **Iob. 14.** **Iterum** veniam et accipiam vos ad meipsum nō multū refert vtrum sit parum vel multū qz

talit erit vnusqz in iudicio qualis exiit. **Et** ideo sciendum est vt in morte appareamus boni: quia vbi te inuenero ibi te iudicabo. **Et** ideo dicit modicum et aliquantulum qz tribulationes nō sunt multū magne duratione qz si multū premunt interimunt: si vero parum premunt non cito finiuntur. **2. Cor. 4.** **Id** enim qd in presenti est tribulationis momentaneū et leue supra modū operatur in nobis eternum glorie pondus. **Veniet** ergo cito siue in morte siue in iudicio. **Fac. 5.** **Eccē** iudex ante ianuam assistit. **Qui** sint autem remunerandi ostendit cū subdit. **Iustus** autem meus ex fide viuit. **Hec** eadē auctoritas habetur **Ro. 1mo.** et **Gal. 3.** **Solis** autē iustis debet remuneratio. **Ps. Salus** autē iustorum a domino. **Est** autem duplex iusticia. **Una** quo ad humanū iudiciū. **Ro. 10.** **Ignorantes** dei iusticiam et suam querentes statuerunt **Alia** quo ad diuinū. **Luc. 1mo.** **Erant** autem iusti ante deum. **Itam** autē iusticiam requirit deus. **Et** ideo dicit **Iustus** meus id e iusticia que ad me ordinatur id est qui est mihi iustus et propter me. **Illud** autem per quod homo iustificatur e fides. **Roma. 3.** **Iusticia** dei est p fidem iesu christi. **Cuius** ratio est: quia per hoc e homo iustus qz ordinatur ad deum: illud autem per qd primo ordinatur in deum est fides. **Et** ideo dicit. **Iustus** meus ex fide infra. **11.** **Accedente** ad deum oportet credere. **Hec** solus per fidem iusticia sed etiam per fidem iustificatus viuit. **Sicut** enim per animam viuit corpus: ita anima per deum. **Unde** sicut per illud per qd primo vnitur anima corpori viuit corpus: ita per id per qd primo vnitur deus animae viuit anima: hoc autem est finis qz fides e primum in vita spāli. **Isa. 7.** **Si** nō credideritis nō permanebitis sicut domus nō permanet destructo fundamento. **Gal. 2.** **Quis** aut nunc viuo in carne i fide viuo filij dei. **Fides** autem si non est formata charitate mortua est. **Et** ideo non viuificat animas sine charitate. **Gal. 5.** **Fides** que p charitatem operatur. **pme Job. 3.** **Nos** scimus quia translati sumus de morte ad vitam: quoniam diligimus. **Nel** iustus meus ex fide viuit id est apud me reputatur et habet vitam glorie sine actuali passione si non datur oportunitas paritendi. **De** inde cum dicit. **Quod** si subtraxerit se etc. ostendit periculum imminens nō permanenti in iusticia fidei. **Quia** enim in potestate habentis fidem, e ipas perdere vel seruare. **Ideo** dicit. **Si** subtraxerit se scz a fide et a iusticia nō placebit anime mee. **Littera** nostra habet. **Non** erit recta anima eius. **Et** est idem sensus. **Dicit** Hieronymus qz vbiqz aliter scriptū est in hebreo qz in septuaginta apostolus vtriusque sicut didicit a gamalielle ad cuius pedes didicit legem. **Non** placebit ergo anime mee id est voluntati mee. **Voluntas** enim dei debet esse regula actionum nostrarum. **Qui** ergo nō concordat voluntati dei non est recta anima eius. **De** inde cum dicit. **Nos** autem non sumus etc. adaptat ad ppositum. **Quasi** dicat. **Sic** erit his qui se fidei subtrahunt. **Sz** nos non sumus filij subtractionis in perditionem. **Ille** dicitur filius alicuius qd in ipso dominatur. **Et** sic dicitur aliquis filius mortis scilicet in quo dominatur illud per quod a deo reprobat. **Canonica** iude. **Hi** sunt qui segregant senetipfos animales spiritum non habentes. **In** perditione scilicet anime. **Ps. Perdidisti** omnes qui fornicantur abs te. **Ps. Et** iter impiorum peribit. **Sz** filij dei. i. renati in christo per fidem in acquisitionem. i. in salutem anime. **Qui** enim mandata dei custodit: saluat animam suam. **Dat. 19.** **Si** vis ad vitam ingredi serua mandata. **pme Heb. 5.** **Nō** sumus filij noctis neqz tenebrarū. **Ergo** non desiciamus a fide.

fides